

льні освітні заходи, спрямовані на поліпшення стану жінок у суспільстві [3; 9].

Світовий досвід свідчить про наявність двох принципів підходів, що їх застосовують держава, політичні партії або громадські організації для забезпечення збалансованого представництва обох статей в органах влади.

Перший підхід – це система підтримувальних дій. Це заходи державної або партійної політики щодо забезпечення збалансованого представництва. Вони спрямовуються на подолання першопричин гендерного дисбалансу у виборних органах і реалізуються через:

- підтримку ініціатив жінок з висування своїх кандидатур на керівні посади;
- надання фінансової допомоги жінкам-кандидатам;
- організацію для них спеціальних курсів, семінарів і конференцій та ін.

Наприклад, у більшості розвинених країн на державному чи партійних рівнях створено цільові фонди для фінансування видатків на передвиборну кампанію, відрядження та догляд за дітьми жінок-кандидатів. Таким способом вирішується проблема нерівних фінансових можливостей жінок і чоловіків.

Основні напрями застосування підтримувальних дій в Україні визначено у Законі "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків", а також у Державній програмі з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року, затвердженій Постановою Кабінету Міністрів від 27.12.2006 № 1834.

Другий підхід – це політика позитивних дій. Реалізація політики позитивних дій полягає у гендерному нормуванні, тобто встановленні норм участі у владних структурах, що застосовуються до обох статей у пропозиціях від 10 до 50%. Позитивні дії розглядаються як вимушений тимчасовий захід. Здебільшого гендерне

нормування запроваджувалося спочатку на рівні рекомендацій і цільових установок для партій.

Українське законодавство дозволяє проводити політику позитивних дій, зокрема, щодо усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізовувати рівні права. Вона відповідає міжнародним договорам, до яких приєдналася Україна, а також наявній практиці, що застосовується в багатьох країнах.

Оскільки гендерна рівність є однією з ознак правової держави, Україна зобов'язана забезпечувати дотримання прав людини, передбачених міжнародним законодавством.

Забезпечення прав і свобод людини визначає сьогодні діяльність держави, а творення нових форм суспільних відносин між статями на основі світових загальнолюдських стандартів дотримання прав людини є необхідною умовою перебудови України в контексті світового співтовариства, розбудови нових форм міжнародного спілкування.

У процесі приведення українського законодавства у відповідність до міжнародних та європейських стандартів, у справі забезпечення реалізації закріплених прав та норм вирішальною є роль держави. Перспектива забезпечення рівних прав та можливостей – це важлива сучасна соціальна цінність, досягнення якої сприятиме позитивному розвитку людини, суспільства та держави.

1. Аристотель. Політика. Кн.2. – М.: Наука, 1997.
2. Декларація про основні принципи державної політики України відносно родини та жінок / Офіційний вісник України. – К., 1999. – № 11. 3. Заключні зауваження та рекомендації Комітету ООН з прав людини: Україна, док. ООН CCPR/CO/73/UKR, 12 листопада 2001 р., п.9.
4. Конституція України – Основний Закон суспільства, держави, людини: Наук.-метод. рек. / Кол.авт.; Кер. проф. І.Ф.Надольний. – К.: Вид-во УАДУ, – 1998.
5. Левченко К. Б. Гендерна політика в Україні: визначення, формування та управління. – Харків. 2003.
6. Левченко К. Б. Управління процесами формування гендерної політики в Україні (організаційно-правові аспекти) – Харків, 2003. 7. <http://www.khpg.org> // Дослідження. Права людини в Україні.

Надійшла до редколегії 23.09.10

В. Беньківський, асист.

ЛОГІЧНІ І ТЕОРЕТИЧНІ ПІДСТАВИ ВСТАНОВЛЕННЯ ПРИЧИНОГО ЗВ'ЯЗКУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

У статті розглядаються логічні і теоретичні підстави встановлення причинного зв'язку в кримінальному праві. Ключові слова: причинний зв'язок, кримінальне право, підстава.

В статье рассматриваются логические и теоретические основания установления причинной связи в уголовном праве.

Ключевые слова: причинная связь, уголовное право, основание.

Logical and theoretical basis of contemplation of causal relation in criminal law are discussed in this article.

Key words: criminal law, basis, causal relation.

Встановлення причинного зв'язку у кримінальному праві має свої логічні й теоретичні підстави.

Кожна з "класичних" теорій причинного зв'язку (conditio sine qua non, теорія адекватного причинного зв'язку, необхідного спричинення) у тій чи іншій мірі використовує логічний метод для встановлення причинного зв'язку. У більшій мірі це стосується conditio sine qua non; у меншій – теорії необхідного спричинення.

Зокрема, у conditio sine qua non використовується метод гіпотетичного елімінування (мисленого виключення) коли необхідність умови (причини) для настання наслідку (що є підставою для висновку про юридичне значення зв'язку) встановлюється наступним чином:

1. визначається певна логічна сукупність умов, що характеризується яскраво вираженою характеристикою: еквівалентністю у відношенні до наслідку;

2. фіксується певна еквівалентна умова у зазначеній сукупності умов (зокрема, дій винного);

3. дії винного мислено виключаються із загальної суми явищ, що визначають даний факт (наслідок), і якщо виявиться, що незважаючи на це, наслідки б наступили, то результат не може бути приписаний даній особі;

4. якщо ж, навпаки, наслідки не настають або настають не у визначеному порядку, то дії особи є conditio sine qua non результату, умовою без якої він не настав би.

Застосування методу мисленого виключення у кримінальному праві здійснювалося такими представниками німецького кримінального права як М. Бурі, Круг, Глазер й було адаптацією у юриспруденції логіко-філософських підходів Д. С Мілля. Д. С Мілля вважається розробником методу мисленого виключення і причиною у філософському розумінні вважав такий збіг попередніх (в логічному сенсі антецедентів) за яким дане явище незмінно і безумовно слідує [1, с.880].

Сутність теорії необхідного спричинення висловлена А. А. Піонтковським у його тезі, згідно з якою, питання про кримінальну відповідальність може ставитися

лише у відношенні необхідних наслідків дії людини. Усі випадкові наслідки лежать за межами інтересів кримінального права [2, с.303].

Отже, якщо в межах *conditio sine qua pop*, для вирішення питання встановлення причинного зв'язку, використовується логічний метод мисленого виключення, логіка класів (приналежність до класу визначається властивістю "еквівалентність"), то у теорії необхідного спричинення для вирішення питання встановлення каузального зв'язку застосовуються філософські категорії "необхідність" і "випадковість" і не застосовуються формально-логічні підстави.

Однак, і в охарактеризованих теоріях, і у теорії адекватного причинного зв'язку (встановлення юридично значимого зв'язку ґрунтується на постулаті "типових причинних зв'язків" а отже до певного логічного класу) прослідковуються (з точки зору автора) дві тенденції у вирішенні питання встановлення каузального зв'язку. Перша – встановлення причинного зв'язку відбувається способом "від наслідку до причини" (науковий акцент у межах теорії необхідного спричинення робиться на необхідних, закономірних наслідках, які породжуються внутрішньою необхідністю причинного); друге - способом "від причини до наслідку".

Логічним аналогом причинного зв'язку є імплікація (умовне судження), яке позначається: $a \rightarrow b$ [3, с.22].

Але для того, щоб дійсно встановити причинний зв'язок (зокрема, у кримінальному праві) необхідно розглядати два обернені судження:

1. $a \rightarrow b$ (якщо існує причина "а", то існує наслідок "b");
2. $b \rightarrow a$ (якщо існує наслідок "b", то існує і причина "а").

Ідеальний варіант встановлення причинного зв'язку у кримінальному праві: поєднання способів встановлення "від причини до наслідку", та від "наслідку до причини" або використання прямої ($a \rightarrow b$) та оберненої ($b \rightarrow a$) імплікації.

Однак "механізм" такого поєднання не розроблено. На практиці, враховуючи особливості злочину певного виду, передбачених Особливою частиною КК України для встановлення причинного зв'язку обирається один із зазначених способів.

Зокрема, наприклад, у ст. 131 "Неналежне виконання професійних обов'язків, що спричинило зараження особи вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою" передбачені відповідні тяжкі наслідки, що характеризуються таким рівнем специфіки, що однозначно вказує на характер дій винного (спосіб

"від наслідку до причини") і у кінцевому рахунку на існування юридично значимого причинного зв'язку.

Встановлення причинного зв'язку між діями особи, що випустила в експлуатацію технічно несправні транспортні засоби та наслідки, що характеризують особливості конструювання об'єктивної сторони злочину (ст. 287 КК України) можливе при встановленні зв'язку дій даного суб'єкту злочину та суб'єкта, що порушив правила дорожнього руху або експлуатації транспорту (ст. 286 КК України) [4, с. 119-120].

Якщо зв'язок дій суб'єктів різних злочинів (складів злочинів) доведений, то доведене й настання суспільно-небезпечних наслідків і причинного зв'язку (спосіб "від причини до наслідку").

Очевидно, у тих злочинах (складах злочинів), де не виражена (нормативно закріплена) специфіка наслідку або причини необхідно застосовувати поєднання зазначених способів встановлення причин нового зв'язку.

Так, наприклад, умисне вбивство (ст. 115 КК України) в аспекті "причина" характеризується такими варіантами: 1) безпосередній фізичний вплив на потерпілого;

2) вплив з використанням різного роду фізичних, механічних, хімічних, температурних факторів та ін. В аспекті "наслідок":

1. біологічна смерть;
2. клінічна смерть.

При встановленні причинного зв'язку необхідно враховувати зв'язки виду "діяння – фактори", а також зазначені варіанти наслідків, оскільки вони характеризують ступінь заподіяння, інтенсивність і характер дій.

Резюмуючи, необхідно зазначити, що хоча логічні підстави встановлення причинного зв'язку в кримінальному праві мають формальний характер вони дають уявлення про способи мислення у випадку, якщо перед юристом поставлене завдання визначити каузальність. Теорії причинного зв'язку концентровано відображають дані способи мислення, що виражається в їх методиці і, зокрема, в існуванні двох способів встановлення причинного зв'язку.

1. Миль Д. С Система логики силлогической и индивидуальной. Изложение принципов доказательства в связи с методами научного исследования. Пер. с англ. – М. Издание Г. А. Немана, 1914. – 880 с. 2. Уголовное право. Общая часть / Под ред. Пионтковского, 1948, с. 303. 3. Билецкий И. П., Кузь О. Н., Черненко В. А. Логика: Учебное пособие для студентов вузов. – К.: Кондор, 2007. – с. 22. 4. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 20 верес. 2010 р.: (ОФІЦ. ТЕКСТ). – К.: ПАЛІВОДА А. В. 2010. – с. 119-120.
Надійшла до редколегії 22.09.10

УДК 349.41

Т. Коваленко, канд. юрид. наук, доц., докторант

ПРОГАЛИНИ В ЗЕМЕЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ

Досліджено сучасний стан та причини виникнення прогалин правового регулювання земельних відносин як одного з видів юридичних дефектів в земельному праві України, що суттєво знижує ефективність земельно-правового впливу. Виявлено специфічні ознаки та сформульовано поняття прогалин в земельному праві, проведено відмежування від суміжних юридичних явищ.

Ключові слова: земельне право; прогалина в праві; земельні відносини; ефективність правового регулювання.

Исследовано современное состояние и причины возникновения пробелов правового регулирования земельных отношений как одного из видов юридических дефектов в земельном праве Украины, который существенно снижает эффективность земельно-правового влияния. Выявлены специфические признаки и сформулировано понятие пробелов в земельном праве, проведено отграничение от смежных правовых явлений.

Ключевые слова: земельное право; пробел в праве; земельные отношения; эффективность правового регулирования.

The current situation and the reasons of the gaps emergence in the land relations' legal regulation as one of legal defects in Ukrainian land law, that significantly reduces the effectiveness of land law influence, have been investigated. The specific features have been detected, the gaps' notion has been defined and the differentiation from the similar legal phenomenon has been made.

Key words: land law; gab in law; land relations; effectiveness of legal regulation.

Значний негативний вплив на ефективність правового регулювання земельних відносин справляють юридичні прогалини, які є різновидом дефектів правового

забезпечення земельного правопорядку в Україні. Розглядаючи право як систему, що просякнута єдністю і взаємообумовлена в своїх частинах, В. В. Лазарєв ви-

